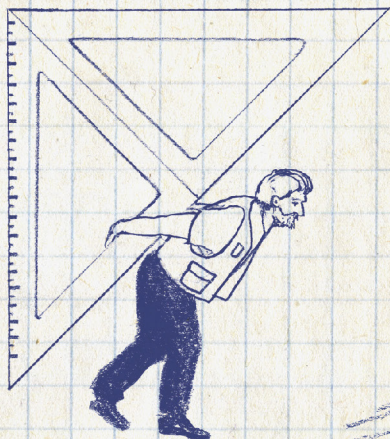
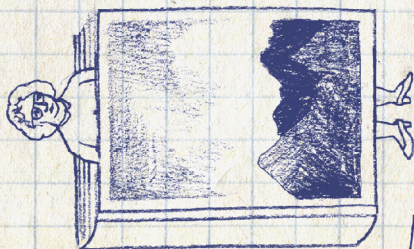

Antonín Václavík

Ámos s námi a zlé pryč

Humorný nápovědník
pro přemýšlivé učitele a rodiče

PR
OST
OR

**P R
O S T
O R**

P R
O S T
O R

Antonín Václavík

P R
O S T
O R

Antonín Václavík
Ámos s námi a zlé pryč

Humorný návodník pro
přemýšlivé učitele a rodiče

© Antonín Václavík 2025

© PROSTOR 2025

Ilustrace na obálce © Eva Bartošová 2025

ISBN 978-80-7260-649-8

Věnováno mé rodině,
která je stále jednou nohou ve škole

Úvod aneb Jak se natírá plot

Jak je to myšleno s tím plotem? Co má ohrada společného s učním?

Asi takhle. Jakmile natřete plaňkový plot, v tu ránu vidíte, jestli jste odvedli dobrou práci. Hned je na první pohled zřejmé, jestli jste nějakou tu plaňku neodbyli. A když ne hned, tak až poprvé zaprší a uschne. A nevidíte to jen vy, vidí to každý, kdo jde kolem. Co si budeme povídat, kritéria takového dobře natřeného plotu jsou totiž vcelku daná, jasně formulovaná a poměrně snadno vyhodnotitelná. A to i pro ty, co nejsou profesionální natěrači plotů. Jenže když učíte, je to složitější. O dost. Ani první průtrž mračen nemusí napovědět. To podstatné totiž zpravidla není hned vidět. S jakým úspěchem ty děti použijí v životě to, co se ve škole naučily? Sednou si tyhle naučené věci s tím, jak jsou vychovávané a jak budou vychovávat? Ovlivnila je škola nějak v tom, jestli budou hrát fěr, až na to přijde? Přijali za své základní principy celoživotního učení se, kupříkladu jako že když se něco nedaří, je třeba to zkusit dál? Zkrátka jestli jste ty nejdůležitější věci ve třídě udělali správně, to se pozná až za hodně, někdy opravdu hodně dlouho.

To by ale znamenalo, že se prakticky nedá poznat kvalitní výuka.

Ne tak docela. Pokud máte ty správné oči, on i ten učitel-sko-pedagogický plot má místa, na kterých lze poznat lumpáckou práci relativně brzy. Minimálně v tu ránu, jak to doschne. Nemusíte čekat na déšť, ani na sníh, ani na zvonění. Jde o věci, které mají trochu co dělat s profesí, trochu s uměním učit, ale nejvíc s tím, co lze nazvat řemeslnou stránkou učení. No a právě z takových prkének je poskládaná tato knížka – z řemeslných přešlapů. Popisuje je, hraje si s nimi, dělá si z nich legraci a pláče nad nimi. Co kapitola, to jedna šlendriánsky natřená plaňka. A protože je každá jiná, specifická a jedinečná, zvolil jsem pro popis každé z nich jiný žánr, jiný přístup, jiný prst, jak na ně ukázat a říct: Hele, takhle by to být nemělo. Tato knížka je vlastně jeden takový hodně nevzhledný plot, který byste kolem svého domu nechtěli. Vlastně byste kolem něj asi nechtěli ani chodit. Naštěstí ale takových plotů moc není. Čeští učitelé jsou, to bych rád zdůraznil, ve skutečnosti lepší, než se často, a často ve zlém, píše. V reálu narazíte spíš na dobré ploty, ve kterých sem tam nějaké to prkénko kazí celkový dojem. Takže co jde přetřít, přetřít. Co nejde přetřít, vyhodit.

A jak tuhle knížku číst?

Jakkoli. Kdo čte rád knihy od začátku do konce, ten to nejspíš vezme pěkně popořadě. Kdo rád přeskakuje, ten si asi projde názvy kapitol, které de facto fungují samy od sebe, a vybere si, na jaký řemeslný průšvih má zrovna chuť. Nebo prostě zalistuje a nechá se překvapit.

Děkuji.

Není za co.

Všechno je jednou poprvé. A už poprvé je tam skoro všechno

Váhavé zastavení před dveřmi do učebny. Jsou zavřené, ale i tak jsou až na chodbu slyšet jasné a nezaměnitelné projevy svěbytného sociálního světa školní třídy po zvonění. Za dveřmi sehraný koncert na různých úrovních kooperujících entit, před dveřmi odhodlání a odvaha na rozklepaných nohách profesní i lidské nejistoty. Hluboký nádech. Letmá kontrola všeho, co se obecně považuje v této situaci za důležité – diář, pero, učebnice, vlasy, mobil, srdeční tep, tričko přes kalhoty, sebejistý výraz. Výdech.

V příštích pár dnech se takhle ještě párkrát zastaví, ale za několik týdnů už bude jistější, sebevědomější a vezme rovnou za kliku. A za několik měsíců už bude naprosto klidný, i když zjistí, že si zapomněl diář, učebnici a možná i něco dalšího. Dnes ale ne, dnes je to poprvé.

První vkročení do třídy v roli řádného celouvazkového učitele. Profese se transformuje do zaměstnání, Mgr. mutuje do reality. Jenže zkušenosti z povinných praxí během studia se cestou od dveří ke katedře mění v rozmazanou černobílou fotografii neznámého a k objektivu fotoaparátu zády otočeného hráče jazzu v už neexistujícím klubu bůhvíkdě. Nikdy nebyla zodpovědnost tak osamělá, dlouhodobá a neurčitá. Ještě nikdy nikdo takhle nepozoroval každý jeho krok, pohyb,

pohled. *První vyučovací hodina poprvé* – klap – *Akce!* Záběr se nedá opakovat. Sucho v ústech, abeceda rozsypaná po podlaze, před zrcadlem nacvičená úvodní řeč skáče z okna.

První pozdrav, první záznam docházky, první představení se, první monolog obsahově zaměřený na společnou budoucnost ohraničenou koncem června daného školního roku a počtem hodin za týden, kdy se budou potkávat. První zakoktání se, první „pšššt“, první dilema – sednout si nebo zůstat stát? První vtípky z obou stran, první pocit trapnosti, první zapamatované jméno. A první zapomenuté. První pozitivní reakce. Ale také první zkušenost s těmi, co mají neodolatelnou a škodolibou (ne však nutně zlou) potřebu vyzkoušet, co ten člověk před tabulí všechno vydrží. Je čas se rozhodnout – ztuhni/uteč/zaútoč.

První vyvolání, první otázky, první odpovědi. Nic nejde vzít zpátky, nic se absolutně přesně neopakuje. Dívka v první lavici a její první upřený pohled. První pokus o zlegalizovaný výlet na toaletu, první osobní otázky, první nutkání zařvat, první pocit moci i bezmoci. První pohled na hodinky. Ještě zbývá 35 minut. První zjištění, že čas v učebně plné dětí plyne jinak než na papíře a v hlavě, jinak než v normálním světě. Aby ne, Einsteine...

Co všechno má ještě nálepku *poprvé* během této premiérové vyučovací hodiny? Skoro všechno. Pokaždé tam bude skoro všechno. Většina vyučovacích hodin, které přijdou, budou v nějaké podobě směskou variant školních mikrosituací, edukačních okamžiků, interakcí, emocí, momentů učení (se), projevů učitelova pojetí výuky, psychologicko-pedagogické rutinní práce a kreativity. V receptu každé hodiny bude špetka improvizace, dvě lžičky diferenciacce, půl kilogramu rutiny, jeden litr řemesla a dva stroužky digitálních kompetencí.

Ale co teď? Jazzman je stále otočený zády. Bude otočený ještě 35 minut.

Jak se do tříd volá, tak se ze tříd ozývá

pondělí, 6:00

Toho rána jsem si přál jen jedno, aby tenhle den byl co nejrychlejší za mnou a já bych byl zpátky ve svém křesle, nebo ještě líp – ve své posteli. Byl jsem vyčerpaný, vyštvávený, tělo plné modřin. Mozek vysílal opakovaně žádost o sklenku whiskey, doutník, šero a absolutní ticho. Poslední případ mi ukázal, že moje fyzická schopnost pomalu upadá. A to bolí. Hodil jsem na sebe poslední čistý oblečení, do sebe dva oschlé plátky šunky a vyrazil do města, který se stejně jako já neochotně probouzel do nového dne. Kličkoval jsem mezi lidmi a tramvajemi a ani mě vlastně nepřekvapilo, že začalo pršet. Příroda se často umí sladit s tím, jak se člověk cítí. Naštěstí jsem už byl na místě. Stál jsem pod přístřeškem u vchodu do budovy základní školy a hledal zvonek. Nemám zvonky rád. Nemám rád, když nevidím, s kým mluvím. Než jsem ale stačil zazvonit, dveře se otevřely a v nich stál starší muž. Vítal mě s úsměvem od ucha k uchu, jako by snad neznal to rčení, že v práci dobře, doma líp. Kromě zvonků ještě nemám rád optimisty.

„Pan ředitel?“ zeptal jsem se usměvavého dveřníka a doufal, že jsem vyslovil lichotku, nikoli skutečnost.

„Určitě ne, určitě ne, pane komisaři,“ opravil mě, „já jsem

tady vrátit. K panu řediteli vás hned zavedu, pojdte za mnou. Už na vás čeká.“

Můj evidentně informovanéj průvodce se tvářil na pohodu, jako by se tu snad ani nic vážnýho nestalo. Než jsme dorazili ke dveřím s cedulkou ŘEDITEL ŠKOLY, stačil mi říct dva, tři vtipy, ale já ho neposlouchal. Snažil jsem se sledovat, kudy procházíme, a tvořit si v hlavě 3D model budovy. Ze slušnosti jsem se ale zasmál, což ho evidentně potěšilo, a než mě zanechal mému osudu, nadšeně mi slíbil, že až budu odcházet, řekne mi ještě jeden vtip, a to se prý budu za břicho popadat. A pak že se slušnost vyplácí.

Než jsem stačil zaklepat, dveře přede mnou se samy otevřely. Zatím se zdá, že v této škole mají otvírací systémy rozvinutou umělou inteligenci a vstřícný chování.

Muž za dveřmi mi nezavdal sebemenší důvod k pochybnostem ohledně své funkce v této budově. Oběma rukama mi stiskl pravičku, zapíchl se do mě očima plnýma naděje a zašeptal, jako by se bál, že ve škole i chodby mají uši: „Jsem rád, že jste dorazil tak brzy, moc vám děkuji, opravdu moc děkuji! Prosím, pojdte dál a posaďte se.“

„Děkuji, posadím se rád.“

„Dáte si kávu?“ nabídl mi dávku kofeinu. Myslím ani ne tolik ze slušnosti, jako spíš z obavy o mou bdělost, protože jsem vypadal, že každou chvíli usnu.

„Dám. Velkou, s mlékem, ehm... s mlékem, dva cukry. Děkuji.“

Moje odpověď mu z nějakého důvodu udělala radost. Možná usoudil, že si svůj bídnej stav uvědomuju a chci být čilej, abych tomuhle případu mohl věnovat zvýšenou pozornost. On zase věnoval zvýšenou pozornost tomu, abychom v ředitelně nebyli nikým rušeni, a kafe udělal sám. Bylo vidět, že to dělá poprvý.

„Tak o co jde, pane řediteli? Ústředí mě sem poslalo s tím, že celá věc má – řekněme – velmi delikátní charakter. Až tak delikátní, že jsem nedostal žádný, ehm... žádné informace.“

„Ano, ano, ještě jednou děkuji, že jste přišel tak brzy, pane komisaři. A zrovna vy! Máte výbornou pověst! Ano, opravdu se jedná o velice choulostivou záležitost. A pro chod naší školy vlastně věc bazální, takřka životně důležitou.“

„Rozumím, pane řediteli. Myslím ale, že bychom už mohli přejít rovnou k věci,“ povzbuzoval jsem ho ve snaze posunout naši konverzaci o kousek blíž k cíli.

„Dobře, řeknu to bez obalu, není na co čekat. Prostě...,“ začal ze sebe soukat plačtivým hlasem, „prostě se nám ztratilo Dobré Klima školy.“

Poslední tři slova řekl ředitel s nepřeslechnutelným důrazem, abych si snad nemyslel, že jde o nějakou maličkost.

„No, nebudu nic předstírat, překvapil jste mě. To jste docela ve velkém... Ehm, velkých problémech.“

„Přesně tak!“ ulevilo se mu, že nemám celou věc za patálii, kterou může vyřešit místní pochůzkář.

„Co mi k tomu můžete všechno říct?“ zeptal jsem se a vytáhl svůj papírový zápisník.

„No,“ začal neurčitě, „nějaké menší problémy, z dnešní perspektivy asi i indicie, že se něco děje, už jsem pozoroval delší dobu. Ale vždycky to nějak pominulo. Nenapadlo mě, že jde o náznaky, o signály, že se něco vážného děje. Ale večera odpoledne se stalo pár věcí, ze kterých bezpochyby plyne, že Dobré Klima je pryč.“

„Mluvíte tu o efektu žáby v pomalu se ohřívající vodě, která se nakonec uvaří?“ zkusil jsem se nahlas zorientovat.

„Přesně! I když... Za poslední roky jsme udělali několik věcí, hromadu věcí, aby se to nestalo. Třeba na chodbách máme gauče. Víte, wellbeing bereme velmi vážně. Udělali jsme si i vnitřní audit našeho Klimatu. Ve všech sledovaných aspektech jsme dopadli velmi dobře, až nadprůměrně. Zkrátka tomu nerozumím. A pokud se to nevyřeší, Klima se nenajde, nebo se najde mrtvé, nevím, co se stane. Škola možná ze setrvačnosti ještě nějakou chvíli poběží; pár měsíců, možná i rok, ale pak se to celé sesype.“

„A co přesně se tedy v pátek stalo?“

„Pane komisaři, normálně, jak to občas dělávám, šel jsem se na konci přestávky projít po chodbách. A hned první věc, slyšel jsem pár dětí škaredě – nehezky mluvit o několika členech pedagogického sboru. Po celé škole byl děsný řev. Učitele na dozorech, pardon na dohledech, nikdo neposlušoval. Když zazvonilo, skoro nikdo nešel do své učebny a kdo šel, ploužil se jako šnek. Když se chodby konečně vyprázdnily, koukám, jaký je na nich nepořádek. Všude papírky, obaly od čokolád, prostě hrůza. Pokračuji v obchůzce a slyším, jaký je v učebnách strašný hluk, žáci křičí, nedávají pozor, volají neuctivě na učitele, no co vám mám povídat. Zdrčeně jsem se vrátil sem do ředitelny a snažil se vzpamatovat. Jenže za chvíli mi sem vpadla paní kolegyně, že už nemůže dál, že s devátou bé končí a tak. Do toho mi volal školník, že nějakí žáci evidentně schválně ucpali toaletu a po celé chodbě v prvním patře plavou... Víte co. Celý víkend se tady uklízelo a větralo. Pak si přišla jedna kolegyně stěžovat na druhou, že jedná s její třídou za jejími zády. A dál, pane komisaři, když jsem...“

Pozorně jsem poslouchal ředitelovu výpověď a dělal si poznámky. Díky bohu za těsnopis, bylo toho hodně. Celou dobu ve mně klíčilo podezření, ale co si člověk neověří, tomu se nevěří.

„Dobře, podívám se na to. Dáte mi seznam zaměstnanců školy?“

„Jistě, tady jsem vám ho připravil, čekal jsem, že ho budete chtít. Máte tam i nějaké informace o nich.“

„Podezíráte někoho?“ překvapil jsem řídu přímou otázkou.

„Nevím, nevím. Jsem z toho celý nesvůj. Někaké tipy bych měl, ale víte jak.“

Listoval jsem seznamem, muselo to působit dojmem, že jen tak zběžně, já byl ale veden svou intuicí.

„Toto září k vám nastoupilo sedmnáct nových pedagogických pracovníků a předešlé září patnáct?“

„Ano, přesně tak,“ odpověděl nezaujatě.

Sakra, pomyslel jsem si. Tahle žába musí být uvařená už pěkně dlouho, akorát si toho ještě nikdo nevšiml. Moje podezření začalo mít jasnější obrysy, ale nechal jsem si ho pro sebe. Jak říká Shakespearův šašek – Říkej míň, než kolik znáš.

„Mohu na vás mít ještě jednu prosbu?“ probral mě z přemýšlení ředitel.

„Zkuste to,“ odpověděl jsem nepodřízeně, ale ne nevstřícně.

„Víte, všem jsem řekl, že jste z České školní inspekce a že tu jste kvůli nějakému výzkumnému šetření ohledně cizích jazyků. Nevadí?“

„Nevadí. Ale co ten vrátný? Ten ví, kdo jsem.“

„Nebojte, ten bude mlčet jako hrob, to je můj tchán. Můžete se spolehnout, pro všechny ve škole jste školní inspektor a nejste nijak důležitý. Mimochodem, že je to můj tchán, to také nikdo neví, takže tak, pochopte.“

Milej pane řediteli, pomyslel jsem si, vaše Dobré Klima má v těle tolik děr od kulek, jen za tu dobu, co tu sedím, že jeho zmizení, ne-li smrt, přestává bejt záhadou.

„Dobře. Začnu hned.“

„A smím se zeptat, jaký bude váš postup?“

„Jistě. Celý dopoledne budu chodit po škole a dívat se.“

„A to stačí?“

„Uvidíme.“

„A pak?“

„A pak vám řeknu, kde vaše Dobré Klima je.“

Moje poslední slova ředitele hodila do křesla jako přetížení 8G Gagarina při startu Sojuzu. A to jsem mu neprávem, že hned potom půjdu domů a budu tři dny spát. Nebo půjdu k Lauře, ale spát budu tak jako tak.

„Dobře, spoléhám na vás. Tady máte klíče od všech dveří, které tu v budově jsou.“

Poděkoval jsem za klíče, dopil kafe a nenápadně se

infiltoval mezi přicházející děti na chodbě. Nějaká holčička se na mě škaredě dívala. Aby ne, nebyl jsem přezutej.

13:00

Celý dopoledne, přesně jak jsem řídovi řekl, jsem strávil procházením školy. Celý vyšetřování mi usnadňovaly prosklené dveře do všech učeben. Stačilo se zastavit a dívat se. Nikdo si mě nevšímal, v učebnách bylo světlo a na chodbě tma, takže jsem byl prakticky neviditelný.

Během přestávek jsem se snažil mluvit s kantorama i s dětma. Nezávazně, jen tak. Že si nemusím dávat bacha, abych neprozradil své inkognito, mi docvaklo hned. Všichni mě oslovovali pane komisaři, žáci za zády Colombo, Sherlocku a Maigrete. Něco před nima hrát, to bych se akorát ztrapnil. Na první dobrou ve mně hrklo, že když ví, kdo jsem, budou opatrní. Opak byl pravdou. Mluvili bez zábran. Asi to potřebovalo ven.

Po dvanáctý jsem se potřeboval zašít. Učitel středního věku, v mém zápisníku pojmenovanej „vstřícný“, mi doporučil vrátnici se slovy, že teď tam mistr tchán nebude, protože si vždycky touhle dobou odskakuje domů vyvenčit čokla. Utřídil jsem si tam myšlenky, seznam zranění hodil na papír a posunul tělo do ředitelny. Případ byl jednoduchý, mý podezření nemělo trhliny, důkazů jsem měl, že by se nima dalo dláždit Rudý náměstí, dvakrát, nebyl důvod to protahovat. A taky jsem to už chtěl mít rychle celý za sebou. Pokud se totiž nepočítá litr kafe, dva brufeny a pětistovka vitamínu cé, nic jsem od rána nejedl.

„Tak,“ vystřelil na mě ředitel otázku, hned jak za náma zavřel dveře, „kde je naše Dobré Klima?“

„Nikde, pane řediteli.“

„Nikde? Chcete tím říct, že...?“

„Přesně tak. Je mi to líto. Zdá se, že se drželo dlouho. Ale schytalo tolik kulek do zad ze zbraní všech možnejch kalibrů a tolik kopanců do slabin, že konec byl nevyhnutelný.“